

reni od Srbije do Libanona, potvrđuje i činjenica da njegova popularnost nije menjala kod Bugara ni u vrijeme njihova narodnog preporoda u 19. st., jer Bugari nisu gledali u pobjedniku nad Kalojanom pobjednika nad Bugarima, nego pobjedničku moć nad neprijateljem uopće.

Posljednje poglavlje [str. 57-78] Bischof Nikolaus von Myra als reitender Knabenretter [Biskup Nikola iz Mire kao jašuci spasilac dječaka] posvećen je sv. Nikoli, sveću veoma popularnom na Zapadu, i još više na Istoču. Svoje izlaganje započeo je autor vrlo detaljnim opisom likovnog unikata u prikazivanju sv. Nikole. Radi se o fresko slici iz 14. st. u selu Ramača u Šumadiji blizu Kragujevca na kojoj je prikazan sv. Nikola kako sjedeći na konju u biskupskom ornatu odvodi sa sobom dječaka na zaprepaštenje njegovih gospodara, emira i njegove žene, koji sjede za stolom gdje ih je dječak-peharnik upravo poslužiovaod kada je po njega došao sv. Nikola. Za tumačenje ove slike, o kojoj nije ništa našao u usmenoj tradiciji, obratio se autor ponovno legendarnoj literaturi. Analizirajući suvremenu redakciju Čudesa sv. Nikole u Popovićevim Žitijima svetih [Beograd 1977], kao i neke grčke izvore, autor je našao čudo koje u glavnim crtama predstavlja opisana freska. Radi se o dječaku Vasiliju kojega su zarobili Saraceni dok je pribivao jutarnjoj službi Božjoj u svetištu sv. Nikole negdje na antiohijskom području, kamo ga je na hodočašće poslao otac [u srpskoj redakciji imenom Agrik]. Dječak je u ropstvu postao peharnik u kući emira, saracenskog vođe [u srpskoj redakciji imenom Amina] na otoku Kreći. Slično kao i u čudu sv. Jurja [De iuvene Mytilenaco], s kojim naše ima mnogo zajedničkih mesta, sv. Nikola vraća roditeljima, usred svečanosti koju su priredili njemu u čast, njihova sina odjevena u saracensko odijelo i s peharom u ruci. Tim je dakle čudom objašnjen motiv vraćanja iz ropstva, ali ne i motiv sv. Nikole na konju za koji autor nije našao predloška ne samo u bizantskoj nego ni u zapadnoj legendarnoj literaturi i slikar-

stvu. Takav jedinstveni prikaz sv. Nikole na konju nastao je najvjerojatnije pod utjecajem sličnih prikaza sv. Jurja i sv. Demetrija.

Zaključujući svoju studiju, autor je na kraju pokazao kako se motiv, koji se pojavio u vrijeme kad je s islamskim prodiranjem počelo odvođenje djece u ropstvo, pomalo gubi iz literature i slikarstva kad je oslobođenjem balkanskih zemalja od Turaka ta tema prestala biti aktualna.

Kao ilustrativni materijal za svoju studiju, autor je na kraju donio 6 likovnih tabela od kojih su dvije u boji.

BISERKA GRABAR

Andrija Kačić Miošić, Razgovor ugodni naroda slovinskoga, 64. izdanje, Knjižnica zbornika "Kačić", br. 11, Split 1983, 539 str.

Kačićeva pjesmarica Razgovor ugodni naroda slovinskoga [1759] pojavila se u svečanom i masivnom 64. izdanju da postane: "Knjiga za počasno mjesto u svakoj našoj kući", kako je pisalo na nekom ovitku kojim se reklamirao pučki best-seller hrvatske književnosti. Knjiga je opremljena za porodično postolje, bogato ilustrirana u tvrdom uvezu, kartonskom i platnenom, za njom je razdoblje rascvata popularnosti, deseci "potrošenih" izdanja, dok se na terenu i nadalje mogu snimiti pjesme iz "libra" u njihovom usmenom književnom optjecaju.

64. izdanje pokazuje da se Kačićeva pjesmarica pretvara u svečani književni suvenir koji bi trebao krasiti porodično postolje, ali više se ne troši na način karakterističan za razdoblje rascvata Kačićeve pučke književne popularnosti. Funkciju suvenira ovo će izdanje imati osobito u domovima naših iseljenika kojima kontakt s književnom i jezičnom

uspomenom na domovinu treba da bude i jest svečani trenutak.

Suprotnost ovome izdanju bilo bi džepno izdanje namijenjeno praktičnoj, svakodnevnoj i usputnoj upotrebi. Danas bi se džepno izdanje Kačićeve pjesmarice pojavilo kao zakasnjelo izdanje u poplavi masovnog tiska kojim se hrane najširi čitateljski slojevi. Izdanje namijenjeno počasnom mjestu u kući apclira na dugu i prisnu tradiciju književnog djelovanja Kačićeve pjesmarice što knjizi pridaje status "svete knjige" svrstavajući je tik do Biblije; na nekom je oviku pisalo: "Najčitanija knjiga u Hrvatskoj poslije Biblije u gotovo tri zadnja stoljeća". Vjerljatnije je, imajući na umu i tradiciju usmenog prenošenja, da je Kačićeva pjesmarica puku bila književno bliža od Biblije.

1885. godine u: "Dragoljubu ili upisnik kalendaru za javne urede [...] sa književnim darom za prostu godinu 1885. sastavio Đuro Stj. Deželić. Tečaj XXII", pisao je fra Ivan Despot u divljenju pred književnim djelom svog redovničkog subrata, protiv džepnog izdanja pjesmarice: "Ne šeta naš biedni narod parobrodom, željeznicom, ni kočijom, da mu je treba tiskati ju u džep, da smantovicu odagna, kad bi ionako zapjevati znao da ga volja prode" [str. 64, članak: "Kačić i Hrvati"].

Oslonac u protivljenju džepnom izdanju našao je Ivan Despot prije svega u tradiciji usmenog prenošenja Kačićevih pučkih povijesnih deseteračkih pjesama. Njegovu doživljaju pjesmarice kao "svete knjige" pomisao na džepno izdanje javila se kao svetogrde. Upravo zato saopćit će Despot u svom članku i jedan kulturno i književno-historijski zanimljiv podatak.

Dok u najnovijem 64. izdanju dr. fra Karlo Jurišić prati liniju rasta Kačićeve popularnosti, kao i znakove uvažavanja koji su mu ukazivani u franjevačkoj zajednici, postoji i tamna strana reagiranja na lansirnoj rampi književne popularnosti:

"Pa ni to čudo nije, što sam od jednog pokojnika, fratra Primorce, čuo da su Kačića njegovi mudri suvremenici ludjakom nazivali; kad znamo da su veleslavni

Atinjani na smijeh uzeli velikog Sokrata, baš onda, kad je on branio puk od ono trideset tirana ..." [str. 65, članak: Kačić i Hrvati].

Razumljivo da je popularnost prekrla netrpeljivost Kačićeve redovničke i književničke opozicije i zavisti. Navedeno mišljenje, međutim, nije i jedino pa upućuje na potrebu istraživanja i ometajućih "šumova" koje je nadjačalo vrijeme.

Najnovije izdanje ne donosi Kačićeva objašnjenja u prozi, smatrajući ih manje popularnim; uvjernjivo je samo obrazloženje da bi time porasli troškovi tiskanja. Time postaje očigledna potreba za budućim znanstvenim i kritičkim izdanjem Kačićeva Razgovora ugodnog naroda slovinskoga. Za šиру čitateljsku publiku objavljeni su na kraju knjige *Rječnik vlastitih imena i izvedenica* i *Rječnik zemljopisnih naziva* što je izradio Andelko Mijatović. Osim zanimljivih pojedinosti koje je Mijatović prikupio istražujući povijesne ličnosti iz Kačićevih pjesama i narodnih usmenih epskih pjesama, javlja se u njegovim natuknicama i pučki-popularno i jednostrano sastavljena bilješka o Fociju. Ako se uzme u obzir da je Focije opjevan u pučkim pjesmama i u 19. i 20. stoljeću kao glavni uzročnik i krivac za crkveni raskol, dakle, kao pučki književni negativac prvog reda, otvorila sam sa zanimanjem rječnik i pročitala Mijatovićevu pučku književnu priču o Fociju [o. 820 - o. 898]: određen je kao "carigradski patrijarh usurpator", a zapečaćen je s posljednjom rečenicom: "Osuda Focija je glasila: 'Dvorjaninu i nameštjivcu, prokletstvo!' [str. 466].

U Enciklopediji Leksikografskog zavoda može se saznati da je Focije "nekoliko puta uklanjan i ponovno vraćan na patrijaršijsku stolicu provodeći dosljedno borbu protiv Rima", zatim da je "Bizantska crkva u Focijevo vrijeme postigla važne crkv. polit. uspjeh: akcija braće Ćirila i Metodija u Moravskoj [864] ...", a piše i to da je Focije "Svetac i crkv. otac ist. crkve!"

Eto razlike između povijesti i pučke pripovijesti! Bilješka o Fociju u

64. izdanju Kačićeve pjesmarice predstavlja malu pučku književnu cjelinu o "uzurpatoru" i "nametljivcu" i "dvorjaninu" koji je bio: "Prije svetovnjak i učen čovjek" da bi na kraju priče ostao zanavijek proklet kao shizmatik. Tako mu i treba, kaže se u kontekstu pučke priče, dobio je što je tražio. Enciklopediju Leksikografskog zavoda ne uzbuduje raskol, pa se može pročitati: "Važan je i Focijev literarni rad." U prvom slučaju uspoređivanja enciklopedijske natuknice i pučke priče zanimala me isključivo razlika između povijesti i priče, inače bi se moglo pitati kako to da jedan svetač tako loše prolazi među svojim svetačkim kolegama i kolegicama kojima je označen i datum blagdana [usp. Jela, Sveta; Kapistran, Ivo] samo zato što se borio za crkvenu samostalnost.

Vrijedan prilog 64. izdanju Kačićeve pjesmarice predstavlja bibliografija svih dosadašnjih izdanja Razgovora ugodnog naroda slovinskoga kojoj je autor fra Hrvatin Gabrijel Jurišić. Pored iscrpnog pregleda o Kačićevu životu i radu što je napisao dr. fra Karlo Jurišić, ozbiljan nedostatak predstavlja činjenica da nema teksta koji bi se bavio samim djelom, tj. književnim svojstvima Kačićeve pjesmarice. Bez takva teksta izdanie ostaje zamjetno prikraćeno.

DIVNA ZEČEVIĆ

Poslyšte písničku Hezkou ...
Kramářské písňe minulých dob,
Sestavil, úvodem a doslovem opatřil
Bohuslav Beneš, Obrázky nakreslil
Jiří Šalamoun, Nakladatelství Mladá
fronta, Praha 1983, 160 str.

Pod karakterističnim naslovom kojim se publika željna senzacija poziva na slušanje: "Poslyšte písničku...", na primjer: "Poslyšte, co se stalo, krštane rozmili" [79], objavljeno je sto pučkih,

kramarskih pjesama koje su se pjevale i u tiskanom obliku prodavale na vašarima i ulicama; poznate su i pod nazivom: "novinske pjesme", a izvještavale su o strašnim ubojstvima, prirodnim katastrofama, ratovima, tragičnim ljubavima i svemu što odudara od svakodnevnog, uobičajenog života.

U sažetom, informativno bogatom pogовору, Bohuslav Beneš donosi historijski pregled istraživanja pučke, kramarske pjesme čije je prikupljanje i objavlјivanje započelo 50-ih i 60-ih godina 19. stoljeća u svjetlu zanimanja za kulturno-historijske zanimljivosti i posebnosti. Osvrće se na postanak neprikladnog termina: "polunarodne" pjesme [pololidove] što ga za pučke, kramarske pjesme upotrebljavaju češki istraživači kao i sam Beneš; piše o jeziku i poetici kramarskih pjesama i donosi pregled njihovih dosadašnjih izdanja. Na kraju knjige uvršteno je dvadeset sačuvanih napjeva na koje su pjevane ili skandirane poneke od tih pjesama. U uvodu, Beneš opisuje nastajanje i izvođenje pučkih, kramarskih pjesama koje su više od dvije stotine godina bile u funkciji širenja u prvom redu nabožnih i zatim i svjetovnih poruka. S puno razloga uvodnu riječ završava pozivajući se na knjigu Marsilja ili na marginama književnosti Karel Čapek, koji nezaobilazno i blistavo piše o pučkoj književnosti; knjiga je Čapekova izašla i u nas 1967. godine u prijevodu Živorada Jevtića.

Kao motto izboru kramarskih pjesama koje potječu uglavnom s kraja 18. i iz 19. stoljeća, citiran je Čapek, a njegova nadahnuta razmišljanja navedena su i uz neke od pjesama, pa se uz ovo izdanje opremljeno izvrsnim ilustracijama, jedino može zažaliti što Čapek nije češće navoden.

DIVNA ZEČEVIĆ